

Секція 4

НЕГАТИВНІ ПСИХОЕМОЦІЙНІ СТАНИ ТА ЇХ КОРЕКЦІЯ У ПЕРСОНАЛУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЯКИЙ БРАВ УЧАСТЬ В АТО

УДК 159.9.07

Любов Матвійвна БАЛАБАНОВА,

професор кафедри психології діяльності в особливих умовах

соціально-психологічного факультету

Національного університету цивільного захисту України (м. Харків),

доктор психологічних наук, професор;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4112-6270>

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАДАПТАЦІЇ ПРАВООХОРОНЦІВ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗОНИ ЛОКАЛЬНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Досліджуються психологічні наслідки перебування правоохоронців в зоні ведення локальних бойових дій на сході України, які полягають в виникненні негативних психічних станів. Показано, що психічні стани, впливаючи на процеси адаптації та реадaptaції особистості, призводять до актуалізації цілого ряду потреб, незадоволення яких обумовлює розвиток агресивності, конфліктності, фрустрованості. Доводиться необхідність розгортання добре скоординованої системи психологічної допомоги та підтримки, психологічної, соціальної реадaptaції правоохоронців, що перебували в зоні АТО, з метою збереження їх здоров'я та професійної ефективності.

Розвиток подій в сучасній Україні, в умовах нестабільної соціально-політичної та економічної ситуації, необхідності участі персоналу правоохоронних органів в зоні бойових дій, що ведуться на сході країни, призводять до виникнення у них різних розладів в сфері психічного, фізичного та емоційного здоров'я. Психологічними наслідками перебування в зоні локальних збройних конфліктів є виникнення негативних психічних станів у правоохоронців. Вперше питання про психічні стани, як психологічну категорію, було поставлене Н. Левітовим, який розглядав їх як цілісну характеристику психічної діяльності людини. Аналіз цілої низки досліджень показав, що психічні стани можуть неоднозначно впливати на процеси адаптації та реадaptaції особистості. Адаптація правоохоронців після повернення з зони АТО до професійної діяльності в умовах звичного життя, в більшості випадків, визначається такими актуальними психічними станами для яких домінантними стають

втома, тривога, психічна напруга, очікування загрози, тощо. Ряд вітчизняних і зарубіжних психологів [1] визначають психічний стан як активність « тут і тепер», який відображає особливості взаємодії індивіда з оточуючим середовищем, суттєві зміни якого міняють рівень активності людини та характер її переживань. Участь працівників силових структур в бойових операціях може актуалізувати у них стан підвищеної ранимості, відгородженості, недовіри, розчарованості і страху перед майбутнім, схильність до агресивної, саморуйнівної поведінки [2]. Окрім того, у учасників АТО нерідко відмічається стан пригніченості, відчуття провини, фіксації на негативних переживаннях. Це пояснюється тим, що психіка учасників АТО, перебудована під потреби необхідності перебування в зоні бойових дій, не може адаптуватись до мирної обстановки, стандартних цінностей суспільства, до оцінки мирним населенням пережитих ними військових подій. Існування таких різноспрямованих тенденцій як відчуття чесно виконаного обов'язку і відсутності розуміння того, ради чого учасники бойових дій ризикували своїм життям, являється основою для розвитку руйнівних внутрішньоособистісних конфліктів і вторинної психотравматизації.

Повернення до мирного життя актуалізує у ветеранів бойових дій цілий ряд потреб, які носять універсальний характер, але мають надзвичайно високий ступінь важливості[3]. По –перше, це бажання того, щоб у найближчого оточення виникло розуміння моральної виправданості і соціальної корисності участі правоохоронців в зоні локального збройного конфлікту. Друга тенденція, що характеризує психічний стан учасників бойових дій, – це намагання бути прийнятим в систему професійних і соціальних зв'язків, з більш високим соціальним статусом, порівняно з тим, що був до участі в АТО, очікування особливого відношення до себе. Якщо ця потреба залишається незадоволеною, то нерідко проявляються агресивні форми поведінки до тих колег, що не отримали бойового досвіду.

Третя особливість психічних станів у учасників бойових дій проявляється в зниженні порогів чутливості до професійно-соціальних впливів. Тобто, з психологічної точки зору вони стають особливо ранимі та чуттєві, що має негативні соціальні та професійні наслідки у вигляді підвищеної конфліктності. Зазначене вище обумовлює необхідність розгортання добре скоординованої системи психологічної допомоги та підтримки, психологічної, соціальної реадaptaції правоохоронців, що перебували в зоні АТО з метою збереження їх здоров'я та професійної ефективності.

Під соціально-психологічною реадaptaцією розуміється процес організованого, поступового психологічного повернення учасників АТО з арени військових дій та бесконфліктної, нетравматичної їх інсталяції в

систему професійно-соціальних зв'язків мирного часу та оточення. Такий процес необхідно здійснювати з усіма особами, що повернулись з зони бойових дій для попередження розвитку у них післятравматичних стресових розладів, явищ дезадаптації та агресивно-конфліктної поведінки. Системний аналіз соціально-психологічної реадaptaції дозволяє виокремити ряд підсистем (підсистему пошуку та переробки інформації; підсистему емоційного реагування; мотиваційну підсистему та підсистему практичної діяльності) і періодів (період «психологічного карантину»; період створення реадaptaційного середовища; період попередження розвитку після травматичних розладів засобами психологічної допомоги та реабілітації).

Безумовно, кожна із зазначених підсистем та періодів реадaptaції мають своє змістовне наповнення та методичний інструментарій, але суттєвим є розуміння того, що психологічну реадaptaцію необхідно розглядати як складовий елемент цілісного реабілітаційного комплексу, який включає в себе медичну, професійну соціальну та психологічну реабілітацію. Принципи на яких базується психологічна реадaptaція можуть бути загальновідомими: це принцип превентивності, принцип само- та взаємодопомоги в опануванні стресом та наданні екстреної психологічної підтримки; принцип невідкладності, спадкоємності, простоти та доступності, а також індивідуалізації корекційних заходів. Для досягнення цілей та дотримання принципів психореадaptaції необхідно запровадити, на різних етапах фахової підготовки правоохоронців та подальшого їх професійного вдосконалення, систему антистресової підготовки, яка повинна бути включена до спеціальної психологічної підготовки правоохоронців, в систему проведення соціально-психологічних тренінгів, спрямованих на розвиток умінь саморегуляції та самосцілення особистості, комунікативних навичок, вирішення особистісних проблем та орієнтацію на саморозвиток.

Список бібліографічних посилань

1. Психические состояния / под. ред. Л. В. Куликова. СПб. : Питер, 2000. 512 с.
2. Теличкін О. О. Особливості психологічної адаптації працівників поліції до умов служби в миротворчій місії ООН : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Харків, 1998. 18 с.
3. Березовець В. В. Социально-психологическая реабилитация ветеранов боевых действий : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. М., 1997. 20 с.

Отримано 10.02.2018

